

breyssos, breicho; VROIKSA amb timbre tancat de la o, va igual bé com a base del gasc. *broucho* i de l'alt-arag. *broxa*; el cat. *bruixa* exigeix indiferentment aquell o bé la mateixa llatinització BRÜKSA que el castellà i el gallego-portuguès; només el fet de la continuïtat geogràfica perfecta del nostre *bruixa* amb el lldg. *bruesche-breicho* tot al llarg de la frontera lingüística (mentre que entre el nostre i el cast. *bruja* s'alça la barrera de l'aragonès *broxa*) ens fa més aviat suposar que el nostre és també *VRÖIKSA.¹³ Si aquestes VROIKSAI van començar per ser druidesses o sacerdots paganes, això ens rememora les VROICAE, divinitats menors testificades en inscripcions del Baix Roine, i la VROICAGNA documentada en fonts proto-goidèliques o irlandeses; veg. les dades de tot això en Holder III, 455, 986-90; la diferència està en que ací no hi ha l'amplificació en -s-; però sí un sufix -AGN-, que degué fer un paper semblant. Encara hi va haver en l'onomàstica de l'Antiguitat formes més semblants, amb l'amplificació -s-, si bé aquí ja no tenim dades sobre el significat i per tant restem insegurs: el cas és que tenim un nom de persona BRUXSUS, documentat en una inscripció i estudiat pels millors celtòlegs;¹⁴ i si admetem que, passant OI a OE, es pogué confondre amb AE i amb E, podríem afegir-hi VRAEXAMUS (Holder III, 34).¹⁵

Acabaré indicant quants paral·lels es troben en llençues de pertot que mostren els noms de les bruixes derivats de la idea de 'bruguera, país solitari' o 'vagabundejar pel camp'. L'alem. *hexe* 'bruixa' (a.-al. ant. *hagzissa*, ags. *hægtesse*, angl. *bag*) és pròpiament 'la que va saltant bardisses i tanques' (de l'esc. ant. *bagi* 'pasturatge', al. *bag* 'closa'); l'esc. ant. *tunrida*, a.-al. ant. *zúnrita* 'bruixa' és pròpiament el mateix (del sinònim al. *zaun*, esc. *tún* 'closa', pròpiament = al. *zaun-reiterin*); el sbr., búlg. i txec *vila* 'fada' va amb rs. *viljati* 'rondar, vagabundejar'; el búlgar *bródnica* 'dona d'aigua, bruixa' va amb búlg. *bródi* 'vagabundejo', rus *broditi* id., etc.¹⁶

Altres encara: l'irl. ant. *síde* 'fades' va amb irl. mod. *síodh* 'muntanyola, turó' (Oxf. N. E. D., s. v. *banshee*); el danès *troldkvinde* 'bruixa', *troldmand* 'bruixot', *trolddom* 'màgia', suec *trollkarl* 'bruixot', dan.-nor. *trolldom* 'bruixeria', suec *trolldom* id., dan. *trold* 'follet', esc. ant. *troll* 'monstre, dimoni', s'han de combinar amb l'al. *trollen* 'caminar' d'on el fr. antiq. *troller* 'vagabundejar'. I en fi hi tenim supervivències evidents del druidisme: irl. mod. *ban-draoi* 'bruixa', pròpiament 'druida femella', irl. ant. *druí* 'sacerdot, màgic', irl. mod. *draoidheacht* 'bruixeria', irl. ant. *druidecht* 'druidisme', i ja 'màgia'.

DERIV.: *Bruixot* [1670, DTorra «veneficus, lamius»; escr. Renaix., i única expressió avui admesa en el català central, és també la de Mallorca, 1840, DFgra., DAmen.]; *bruix* a Menorca («homo qui endevina lo que ha de venir, que té part amb el dimoni», Ferrer Guinart, *Rond. de Men.*, 214; 'infant gracios i bellugadís', AlCM) i València (Eserig, 1851), i apareix en un doc. de Sóller de 1735 (i seria rossell. AlCM); és també banyès *brouch* (que Lespy-R. do-

cumenten en la forma *brouch* en moltes fonts des de princ. S. XIX i abans, i grafia *broig* en un text de 1594)¹⁷ (en canvi cast. *bruxo*, ja 1475). *Bruixada*. *Bruixal*. *Bruixam*.

Bruixejar (escriptors Renaixenc AlCM). *Bruixenc*. No sé si ve de *bruixa* també el terme nàutic mall. *burgera* (mal grafiat amb j per x?), cf. *bruixa*, BDC XIV, 12 i AlCM, s. v. *bruixa*, § 13; amb al·lusió al fet que la *burgera* serveix de latrina. *Bruixeria* [S. XVII, «Boades», AlCM; 1695, Lacav.; DTorra, 1757]. Alt-arag. *broxera* 'baladre' («Nieswurz») a Echo (Rohlf, ASNSL CLXVII, 250). *Embruixar* [1695, Lacav.; DTorra, 1757; escr. Renaix.] i *embruixat*, en lloc del qual AMAlcover insistia molt a usar *bruixat* sobretot en el sentit de 'engrescat, obcecat';¹⁸ *embruixament* [1757, DTorra]; *embruix* [princ. S. XIX, Ruyra, VCatalà]; *embruixador* [1695, Lacav.].

Bruixó 'calamarsa', 'vent gebrat' [Dag. «Muntanya, Val.»; Víctor Oliva, 1911, recull *bruxó* i *bruxonada* 'pedregada' a Sopeira, ribag., CLICat. 423; *brui-xó* i *bruxonada* 'calamarsada' a la Pobra de Segur, ZRocafort, BCEC IX, 70; i Dag. *bruxonada* a Nargó, Alt Segre, i a la Ribagorçana: Torretamúrcia; benasq. (no aran.) *brušoneyá* 'calamarsejar', BDC VI, 21]. Junt amb el que n'hem dit supra, la coexistència amb els sinònims més estesos *calabruix*, *calabruixó*, *calamarsa*, és orientadora: aquests semblen suposar compostos cèltics amb el cèlt. CARIA 'pedres, rocs', plural del neutre CARIO- 'quer, rocassa'; en gen. CARIA VROIKSAI (> BROIKSE) 'rocs de bruixa' > **querabruix* dissimilat en *calabruix*, CARIA MARTIA 'rocs o pedra de març', CARIA VROIKSÖN (amb la terminació cèltica del genitiu plural 'rocs de les bruixes',¹⁹ > **querabruixó(n)* > *calabruixó*). En conseqüència és probable que *brui-xó* sigui el mateix amb el genèric *quera-* merament suplet.²⁰

Apèndix sobre *calabruix* i anàlegs. Ja en el val. Ant. Canals: «així com lo vent austral, qui és terbolós, constreny les aygues de la pluge, mesclada ab *calabruixs* e tempestat, enemiga de terra» (Scipió, ed. Miquel i P., p. 39; *calabruixó* ed. NCL. 77); dissimilat amb o-ó > a-ó: «per set jorns caygué *calabraxó* e pedres», doc. c. 1400 (BABL X, 120). En els millors escr. mallorquins: «entre els còps qui rebotaven / com rebota el *calabruix*, / en va a les destrals al ayre / he arrambat lo cap desnú», Marian Aguiló c. 1847 (JMBover, *BiblEBal.*, p. 561.11.2); Joan Rosselló, *Manyoc de Fruita Mall.*, p. 127. Més documentació antiga i moderna de *calabruix*, *-uixó*, *-uixa* en AlCM, etc.

I sembla comprovat que encara es conserva en alguna part del Princ. la forma amb -r- no dissimilada, pel fet que no solament Àngel Guimerà va usar *carabruixa* sinó que així, segons AlCM (s. v.), ho diuen a Sta. Coloma de Queralt. És notable la variant *arbu-xó* que només sé en els *Costums de Tortosa*: «y el Senyor ploc foch e *arbu-xó*, e vengué lagosta sobre tots los egipcians» (ed. Oliver, p. 475); endevinem una forma arabitzada de *brui-xó*: **abrušon* > *arbušó(n)*; a l'alta Ribagorça sento *garbaišón* («que alguns diuen *matakribiló*», Viles del Turbó, 1965) que fàcilment es